

INGILIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ERTAKLARDAGI "HURMAT" KATEGORYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI

**Eshanqulova Saida
Saydaliyevna**

**O'zbekiston Respublikasi Oriental Universiteti
70230101-Lingvistika(tillarni o'qitish)**

Annotatsiya

Ertaklar madaniy an'analarda chuqur ildiz otgan janr sifatida ko'pincha ijtimoiy me'yor va qadriyatlarni turli til xususiyatlari orqali aks ettiradi. Bunday muhim jihatlardan biri bu rivoyatlardagi hurmatning ifodasidir. Ushbu maqola ertaklardagi "ehtimom" kategoriyasi bilan bog'liq bo'lgan lingvistik xususiyatlarni tahlil qilish, ingliz va o'zbek ertaklarini solishtirishga e'tibor qaratishdan iborat. Belgilarga, ijtimoiy ierarxialarga va axloqiy saboqlarga hurmat ko'rsatish uchun tildan foydalanishni o'rganib chiqqan holda, ushbu tadqiqot ushbu ikki xil madaniy kontekstda o'xshash qadriyatlarni etkazish uchun turli til tuzilmalari qanday qo'llanilishiga oydinlik kiritadi.

Kalit so'zlar: hurmat, ertaklar, lingvistik xususiyatlar, ingliz, o'zbek

Kirish

Ertaklar jamiyat ko'zgusi bo'lib xizmat qiladi, o'z hikoyalari orqali madaniy qadriyatlar, me'yorlar va e'tiqodlarni aks ettiradi. Ushbu ertaklarda tez-tez tasvirlangan muhim jihatlardan biri bu hurmat tushunchasidir. Hurmatni turli lingvistik vositalar, masalan, hurmat, odobli murojaat shakllari va hurmat ifodalari orqali etkazish mumkin. Ushbu tadqiqot ertaklardagi hurmat bilan bog'liq bo'lgan lisoniy xususiyatlarni o'rganadi, bu xususiyatlar ingliz va o'zbek hikoyalarida qanday namoyon bo'lishini qiyoslaydi.

Ingliz tili ertaklarida hurmatning lingvistik xususiyatlari:

Ingliz ertaklarida hurmat ko'pincha hurmat va xushmuomalalik shakllaridan foydalanish orqali namoyon bo'ladi. Qahramonlar bir-biriga "janob", "xonim" yoki "janoblari" kabi unvonlar yordamida murojaat qilishlari mumkin, bu esa yuqori ijtimoiy mavqega ega bo'lgan shaxslarga hurmat va hurmatni bildiradi. Bundan tashqari, "iltimos" va "rahmat" kabi muloyim iboralar va imo-ishoralar odatda boshqalarga hurmat ko'rsatish uchun ishlatiladi. Ingliz ertaklarida hurmat bilan bog'liq bo'lgan til xususiyatlari hikoyalar ichida ijtimoiy ierarxiya va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ingliz ertaklarida hurmat ko'pincha turli lingvistik xususiyatlar va iboralar yordamida ifodalanadi. Ushbu rivoyatlardagi qahramonlar ko'pincha "janob", "xonim" yoki "janoblari" kabi hurmatni bildiruvchi unvonlar bilan bir-biriga murojaat qilish orqali hurmat va xushmuomalalikni namoyon etadilar. Ushbu sharaflar yuqori ijtimoiy

mavqega ega yoki obro'ga ega bo'lgan shaxslarni tan olish va hurmat qilish uchun xizmat qiladi.

Bundan tashqari, "iltimos" va "rahmat" kabi xushmuomalalik iboralari odatda ingliz ertaklari qahramonlari tomonidan boshqalarga hurmat ko'rsatish vositasi sifatida ishlatiladi. Bu muloyim iboralar va imo-ishoralar nafaqat asosiy odob-axloqni aks ettiradi, balki bir-biriga nisbatan chuqurroq hurmat va e'tiborni anglatadi.

Ingliz ertaklarida hurmat bilan bog'liq bo'lgan til xususiyatlari hikoyalar ichida ijtimoiy ierarxiya va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu elementlarni qahramonlar o'rtasidagi dialog va o'zaro ta'sirga kiritish orqali hikoyachilar ertaklarning fantastik sohalaridagi munosabatlar va ijtimoiy me'yorlarni asoslovchi asosiy fazilat sifatida hurmatning ahamiyatini ta'kidlaydilar.

O'zbek ertaklarida hurmatning lisoniy xususiyatlari:

Xuddi shunday, o'zbek ertaklarida ham personajlarga hurmat va ijtimoiy me'yorlarni ifodalovchi lisoniy xususiyatlar namoyon bo'ladi. O'zbek rivoyatlarida hurmat ko'pincha yoshi, jinsi va ijtimoiy mavqeiga qarab hurmat-ehtirom ko'rsatish orqali namoyon bo'ladi. "Bibi" (xonim) va "ota" (ota) kabi unvonlar shaxslarga hurmat bilan murojaat qilish uchun ishlatiladi. Qolaversa, o'zbek ertaklarida boshqalarga hurmat ko'rsatish maqsadida "rahmat", "katta rahmat" (katta rahmat) kabi odob va ehtirom ifodalari ko'p qo'llaniladi. O'zbek ertaklaridagi bu lisoniy xususiyatlar ierarxiya, an'ana va shaxslararo munosabatlarga bo'lgan madaniy urg'uni aks ettiradi.

O'zbek ertaklarida hurmat ko'pincha xarakterlarga hurmat va jamiyat me'yorlariga rioya qilishni ta'kidlaydigan turli lingvistik xususiyatlar orqali yetkaziladi. Ushbu ertaklar ichida hurmat ko'pincha yoshi, jinsi va ijtimoiy mavqe kabi omillarga asoslangan hurmat orqali namoyon bo'ladi.

O'zbek ertaklarida hurmat-ehtirom ifodalanishining keng tarqalgan usullaridan biri alohida shaxslarga hurmat bilan murojaat qilishda "Bib" (xonim) va "ota" (ota) kabi o'ziga xos unvonlardan foydalanishdir. Bu unvonlar boshqalarning ijtimoiy ierarxiyadagi rollari va mavqelariga qarab tan olish va ularga hurmat ko'rsatishga xizmat qiladi.

Qolaversa, "rahmat", "katta rahmat" kabi odobli va hurmatli iboralar o'zbek ertaklarida boshqalarga hurmat ko'rsatish vositasi sifatida keng qo'llaniladi. Bu lingvistik iboralar nafaqat xushmuomalalikni, balki o'zbek jamiyatidagi ierarxiya, an'ana va shaxslararo munosabatlarga chuqur o'rnashgan madaniy urg'uni ham aks ettiradi.

O'zbek ertaklarida hurmatning lingvistik vazifasi madaniy qadriyatlar va hurmat, ehtirom, ijtimoiy ierarxiya bilan bog'liq me'yorlarni aks ettirish va mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. O'zbek hikoyanavislari bu lingvistik xususiyatlarni rivoyatlarga singdirish orqali o'zgalarga hurmat ko'rsatishni bu ertaklar kontekstidagi shaxslararo o'zaro munosabatlar va jamiyat uyg'unligining asosiy jihati sifatida ta'kidlaydilar.

Qiyosiy tahlil:

Ingliz va o'zbek ertaklarida hurmatning lingvistik xususiyatlari qiyoslanganda o'xshashlik va farqlar paydo bo'ladi. Ikkala an'ana ham xarakter va ijtimoiy ierarxiyalarga hurmat ko'rsatish uchun hurmat, muloyim murojaat shakllari va hurmat ifodalaridan foydalanadi. Biroq, o'ziga xos lingvistik tuzilmalar va iboralar bu ertaklar

paydo bo'lgan noyob madaniy kontekstlarni aks ettiruvchi ikki til o'rtasida farq qiladi. Ingliz ertaklarida “sir” va “madam” kabi unvonlarga urg'u berilsa, o'zbek ertaklarida hurmatni bildirish uchun “bibi” va “ota” kabi atamalarga ustunlik beriladi.

Ingliz va o'zbek ertaklaridagi hurmatning lingvistik xususiyatlari har bir an'anaga singib ketgan madaniy nuanslarni ta'kidlab, umumiylik va farqlarni namoyon etadi.

Ingliz va o'zbek ertaklarida qahramonlar va ijtimoiy ierarxiyalarga ehtirom bildirish uchun hurmat, muloyim murojaat va hurmat ifodalariga tayanishda o'xshashliklar mavjud. Ikkala an'ana ham ushbu lingvistik vositalardan o'zlarining rivoyatlarida asosiy qadriyat sifatida hurmat muhimligini ta'kidlash uchun foydalanadi.

Biroq, har bir an'anada qo'llaniladigan o'ziga xos lingvistik tuzilmalar va iboralarda sezilarli farqlar paydo bo'ladi. Ingliz ertaklarida ko'pincha rasmiylik va ijtimoiy ierarxiyani qadrlaydigan madaniy kontekstni aks ettiruvchi hurmat va hurmatni bildirish uchun "janob" va "xonim" kabi unvonlar ta'kidlanadi. Bundan farqli o'laroq, o'zbek ertaklarida “bibi” va “ota” kabi atamalarga hurmatli manzil sifatida ustuvorlik berib, o'zbek jamiyatidagi oilaviy va ierarxik munosabatlarga lingvistik urg'u berilgan.

Ingliz va o'zbek ertaklaridagi hurmatning o'ziga xos lingvistik xususiyatlari hurmatning ushbu madaniy kontekstlarda kontseptualizatsiya va muloqot qilishning xilma-xil usullarini yoritadi. Ikkala an'anada ham hurmat mavzusi mushtarak bo'lsa-da, har bir an'anada qo'llanilgan o'ziga xos lingvistik iboralar ingliz va o'zbek xalq og'zaki ijodida hikoya qilish amaliyotining madaniy o'ziga xosligi va boyligini ta'kidlaydi.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, ertaklardagi “ehtimom” kategoriyasi bilan bog'liq bo'lgan til xususiyatlari madaniy qadriyatlar va ijtimoiy me'yorlarni yetkazishda katta ahamiyatga ega. Ingliz va o'zbek ertaklarida sharaflı so'zlar, muloyim murojaat shakllari va ehtiromli iboralardan foydalanish orqali qahramonlar, ijtimoiy ierarxiya va axloqiy tamoyillarga hurmat ko'rsatiladi. Ushbu lingvistik xususiyatlarni o'rganib chiqib, biz turli xil madaniy kontekstlarning hikoya an'analariidagi hurmat tasviriga qanday ta'sir qilishini tushunamiz, tillar va jamiyatlardagi hikoyalarning xilma-xilligi va boyligini ta'kidlaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивликнинг ифодаланиши. Тошкент.-“Фан”, 1983, 6-41-бет
2. Гумбольдт В.фон. Язык и философия культуры. – М., 1985
3. Маслова В.А. Введения в лингвокультурологию. – М.: Наследие, 1992.
4. Mahmudov N. Tilning mukammal tadqiqi yo' llarini izlab ... // O'zbek tili va adabiyoti. – Toshkent, 2012. - № 5. 3-16-betlar.
5. Nurmonov A. Sepir-Uorfning lingvistik nisbiylik nazariyasi haqida mulohazalar // O'zbek tilshunosligining dolzarb masalalari. –Toshkent, 2011.- №5.
6. Nurmonov A. Ovrupoda umumiy va qiyosiy tilshunoslikning maydonga kelishi // Nurmonov A. Tanlangan asarlar. 2-jild. –Toshkent: Akademnashr.
7. Nurmonov A. lingvistik nisbiylik va lingvistik determinism nazariyalari haqidagi mulohazalar // O'zbek tili va adabiyoti. – 2013. 5-son.10-18-bet.